

Το μουσείο Αγώνος ΕΟΚΑ 1955-1959 της Ιεράς Μονής Αγίου Παντελεήμονος Αχεράς

του Κωστή Κοκκινόφτα
Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου

Τα Μουσεία, όπως είναι γνωστό, είναι χώροι διαφύλαξης της ιστορικής μνήμης, που τίθενται στην υπηρεσία της κοινωνίας για να συμβάλουν στην προβολή των εθνικών αγώνων του τόπου, της ιστορίας του και των πολιτιστικών επιτευγμάτων των κατοίκων του. Είναι χώροι, όπου ο επισκέπτης καλείται να προβληματιστεί για τα εκδήματά τους και να τα συνδέσει με την τοποθεσία που εντοπίστηκαν και τους ανθρώπους με τους οποίους συσχετίζονται. Στην προκειμένη περίπτωση, το Μουσείο της Ιεράς Μονής Αγίου Παντελεήμονος Αχεράς μας συνδέει με μία σχετικά πρόσφατη πτυχή της ιστορίας της Μονής, την οποία οι περισσότεροι αγνοούν, αυτήν του Αγώνα της ΕΟΚΑ για ελευθερία και ένωση με την Ελλάδα. Πρόκειται δηλαδή για ένα Μουσείο ιστορικού ενδιαφέροντος, που σχετίζεται με τη Μονή του Αγίου Παντελεήμονα και ιδρύθηκε για να παρουσιάσει στον επισκέπτη μοναδικά και αυθεντικά εκθέματα από τον Εθνικοαπελευθερωτικό Αγώνα του 1955-1959, ενισχύοντας, κατά τον τρόπο αυτό, την προσπάθεια της διατήρησης της μνήμης και της αγωνιστικότητας, έναντι της λήθης και της απραξίας.

Η σχετικά απομονωμένη θέση της Μονής από τα αστικά κέντρα και τις μεγάλες αγροτικές κοινότητες, όπως και το γεγονός ότι την περίοδο του Αγώνα εστερείτο μοναστικής αδελφότητας, συνέτεινε ώστε να αποτελέσει καταφύγιο των αγωνιστών και κέντρο τροφοδοσίας για τους αντάρτες της ΕΟΚΑ, οι οποίοι δρούσαν στην περιοχή. Πρόκειται για μία σημαντική και άγνωστη προσφορά στον Αγώνα του 1955-1959, την οποία αναδεικνύει το Μουσείο και τεκμηριώνει ιστορικά σχετική έκδοση, για την οποία θα γίνει λόγος στη συνέχεια.

Το Μουσείο Αγώνος της Ιεράς Μονής του Αγίου Παντελεήμονα Αχεράς ιδρύθηκε με την ευλογία και την καθοδήγηση του Μητροπολίτη Ταμασού και Ορεινής Ησαΐα και την επιμέλεια του εφημέριου της Μονής, Αρχιμανδρίτη Βαρνάβα Κουσιάπα, κατόπιν σχετικής επιθυμίας του Τομεάρχη της ΕΟΚΑ στην περιοχή, πρώην Υπουργού και Βουλευτή κ. Νίκου Κόση. Στεγάζεται σε χώρο του μοναστηριακού οικοδομήματος, που παραχωρήθηκε από την ηγουμένη της Μονής, αδελφή Ευνίκη, και την αδελφότητα, και που είναι άμεσα συνδεδεμένος με ηρωικές μορφές του Αγώνα, όπως τον ήρωα Κυριάκο Μάτση από το Παλαιχώρι, ο οποίος εργάστηκε για κάποιο χρονικό διάστημα ως γεωπόνος στο αγρόκτημα της Μονής, καθώς και τον τελευταίο πεσόντα αγωνιστή Σάββα Ροτσιδίδη από το Μάμμαρι. Κύριος στόχος του Μουσείου είναι να καταστήσει γνωστή την ιστορία της Μονής του Αγίου Παντελεήμονος και την προσφορά των αγωνιστών της περιοχής κατά την περίοδο του Αγώνα της ΕΟΚΑ, όπως αυτή αποτυπώνεται στα εκθέματά του, αλλά και να προβάλλει το ηρωικό πνεύμα της εποχής και να καλλιεργεί και ενδυναμώνει το εθνικό φρόνημα, ιδιαίτερα της νέας γενιάς.

Στον εκθεσιακό χώρο του Μουσείου μπορούμε να δούμε αντικείμενα και έγγραφα για τους ήρωες Κυριάκο Μάτση και Σάββα Ροτσιδίδη, για τον Τομεάρχη Κοκκινότριμιδιάς - Μόρφου Νίκο Κόση, ο οποίος διατηρούσε το αρχηγείο του στα μοναστηριακά κτήρια, για αγωνιστές της περιοχής, και άλλα. Πολλά από αυτά προέρχονται από το παρακείμενο μεταλλείο, από όπου οι αγωνιστές προμηθεύονταν τα απαραίτητα υλικά για την κατασκευή αυτοσχέδιων βομβών και πυρομαχικών.

Εγκαίνια, 15 Ιουνίου 2022

Ακόμη, στον εκθεσιακό χώρο του Μουσείου θα δούμε αντικείμενα του Στρατιωτικού Αρχηγού της ΕΟΚΑ Γεώργιου Γρίβα Διγενή, ο οποίος πέρασε από την περιοχή κατά τις παραμονές του Αγώνα, όπως και του Γενικού Διευθυντή της Ελληνικής Μεταλλευτικής Εταιρείας στο μεταλλείο Μιτσερού και ενοικιαστή από την Αρχιεπισκοπή της κτημοσύνης της Μονής, Κωνσταντίνου Μαγγλή. Στον εκθεσιακό χώρο εκτίθενται, επίσης, αντικείμενα του αγροκτήματος, που είχε ο επιστάτης του, Θεόδωρος Λουκά ή μαστρε-Θεορής, όπως ήταν γνωστός, και τα οποία χρησιμοποιούσε ο ήρωας Κυριάκος Μάτσης, καθώς και άλλα, που ανήκαν είτε στον επιστάτη του αγροκτήματος στα χρόνια του Αγώνα, Δαμιανό Κυριάκου, είτε σε αγωνιστές, που έδρασαν στην περιοχή.

Σχετικό με το Μουσείο είναι το νεοεκδοθέν βιβλίο του Αρχιμανδρίτη Βαρνάβα Κουσιάπα, με τίτλο «Η Ιερά Μονή Αγίου Παντελήμονος Αχεράς και η συμβολή της στον απελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ 1955-1959», που αναδεικνύει με το καλύτερο τρόπο το υλικό, το οποίο εκτίθεται στο Μουσείο και φωτίζει μία άγνωστη στους πολλούς πτυχή της ιστορίας της Μονής και του Αγώνα της ΕΟΚΑ. Περιλαμβάνει χαιρετισμό του Μητροπολίτη Ταμασού και Ορεινής Ησαΐα, αναφορά στη συμβολή της Εκκλησίας στους εθνικούς αγώνες και στην ιστορία της Μονής του Αγίου Παντελεήμονα, σελίδες για τους ήρωες Κυριάκο Μάτση και Σάββα Ροτσιδίδη και τη σχέση τους με τη Μονή και την περιοχή, μαρτυρίες αγωνιστών της ΕΟΚΑ, οι περισσότερες από τις οποίες έρχονται στο φως της δημοσιότητας

για πρώτη φορά, περιγραφή του Μουσείου και βιβλιογραφία, που είναι πολύ χρήσιμη για τέτοιες εκδόσεις. Το βιβλίο κοσμείται με φωτογραφίες της περιόδου του Αγώνα και των εκδημάτων του Μουσείου, γεγονός που του προσδίδει ιδιαίτερη αξία. Τη φιλολογική επιμέλεια είχε ο φιλόλογος και συγγραφέας Σταύρος Γεωργίου.

Όπως επισημαίνει ο Μητροπολίτης Ησαΐας στον καιρετισμό του, η μεγάλη συμβολή του βιβλίου του π. Βαρνάβα είναι το γεγονός ότι καταγράφει και διασώζει την προσφορά στον Αγώνα της ΕΟΚΑ, τόσο της Μονής του Αγίου Παντελεήμονα Αχεράς, όσο και των αγωνιστών, που συνδέθηκαν με αυτήν. Αναδεικνύει επίσης τη δράση στην περιοχή των ηρώων Κυριάκου Μάτση και Σάββα Ροτσιδίδη, η οποία δεν είχε προσεχθεί όσο θα έπρεπε μέχρι σήμερα, και καταδεικνύει τη λαϊκή ευσέβεια των αγωνιστών, από την οποία αντλούσαν τη δύναμη για να ξεπεράσουν τις καθημερινές δυσκολίες στον αγώνα τους και να συνεχίζουν να μάχονται για τα ιδανικά της ελευθερίας και της αξιοπρέπειας.

Ένα από τα σημαντικότερα κεφάλαια του βιβλίου είναι το σχετικό με τις μαρτυρίες των αγωνιστών, από όπου πληροφορούμαστε ότι στα βόρεια και στα δυτικά της Μονής υπήρχαν δύο κρησφύγετα για τους αντάρτες της ΕΟΚΑ, ενώ ένα τρίτο υπήρχε στην κουφάλα του πλατάνου στη νότια πλευρά. Ακόμη, εντός της Μονής υπήρχε η κρύπτη ή το Αρχηγείο όπως το ονόμαζαν, όπου κατέφευγαν για απόκρυψη σε περίπτωση κινδύνου και που χρησιμοποιείτο από τον Τομεάρχη Νίκο Κόση.

Οι πολύτιμες αυτές μαρτυρίες αφορούν ή προέρχονται από τον Τομεάρχη Νίκο Κόση από το Δάλι, και τους αγωνιστές Αριστοτέλη Σταύρου από το Μιτσερό, Αλέξανδρο Βιολάρη από τον Άγιο Ιωάννη Μαλούντας, Γεώργιο Μεσορίτη από το Μιτσερό, Ευριπίδη Μιχαήλ από το Φτερικούδι, Φάνο Λαζαρίδη από το Δάλι, Τηλέμαχο Ευσταδίου από την Κάτω Μονή, Χαράλαμπο Κωνσταντίνου από τον Γερόλακκο, Ιωάννη Πελεκάνο από το Ακάκι, Θεόδωρο Αντωνίου από την Κάτω Μονή, Κώστα Αντωνίου - Κοστέγκη από την Αγροκησιά, Κώστα Ιωάννου από την Ορούντα, Ανδρέα Βενιζέλο από την Αγία Μαρίνα Ξυλιάτου, Ανδρέα Πλάζα από το Μένοικο και Λάμπρο Άκκα από το Δάλι.

Οι εξιστορήσεις τους κατέστησαν γνωστές πολλές αθησαύριστες πτυχές για τον Αγώνα της ΕΟΚΑ, όπως για παράδειγμα την εμπλοκή του Κωνσταντίνου Μαγγλή, όταν με οδηγίες του Διγενή έστειλε στη Ρόδο και στην Κω τον διευθυντή του μεταλλείου, Χαράλαμπο Μαραγκό, για τον εντοπισμό έμπειρων ανδρών στη χρήση όπλων και στην κατασκευή βομβών, οι οποίοι ήρθαν στην Κύπρο και εργοδοτήθηκαν στο Μεταλλείο, εκπαιδύοντας όσους εντάχθηκαν στην ΕΟΚΑ στον ανταρτοπόλεμο και στην κατασκευή εκρηκτικών μηχανισμών, όπως βόμβες υδροσωλήνα, νάρκες και χειροβομβίδες. Ιδιαίτερη εντύπωση προκαλεί επίσης στον αναγνώστη η βαθιά πίστη των αγωνιστών και η πεποίθησή τους για την προστασία, που τους παρέιχε ο Άγιος Παντελεήμων, στον οποίο κατέφευγαν σε κάθε δυσκολία, και που συχνά επικαλούντο για τη σωτηρία τους από τους Άγγλους αποικιοκράτες.